

דיאלוג צפון-דרום מאגרים

יעקב חפץ מריאנה שלוסברג דב אורינר שי זכאי

בשיתוף סטודנטים ממכללת גליל מערבי

אוצרות: דרורה דקל, זיוה ילין

פתיחה (בכברי ובבארי): שבת 9.5.98
נעילה (בכברי ובבארי): שבת 13.6.98

כברי-בארי, דיאלוג צפון-דרום

מאגר ליד קבוץ אילון בצפון. אגן ניקוז למי גשמים שנפער בנוף כבור ענק מצופה בניילון שחור, משחק כמראה גדולה, שאת השתקפותה תפסה עין המצלמה.

בור, שנקדח בעומק 10 מטרים, באדמת בארי בדרום. לתוכו הוטלו צילומים, תאים פוטוולטאים, עלה זהב, וקרן שמש נגבית נלכדה במראה והורדה לתחתית הבור.

מה בין מאגר המים הגלילי, לבור באדמת הלס הנגבית? דיאלוג. כברי-בארי. מאגרים.

מאי 1998 הוא מועד המאפשר לנסות לבחון ולהגדיר מאגר בדרך מטפורית. הקבוצים, כברי-בארי, מחוברים לאדמה, ל"ציונות", לגבול, לקטיושות, לחיבאללה, לאינתיפאדה ולחמאס, וממשיכים לנהל מערכות חיים שלמות (חברה, כלכלה, פוליטיקה, תרבות). פעילותן של גלריות בשני הקיבוצים, יצרה מוטיבציה אצל האוצרות להדברות, לדיאלוג.

המאגר כאובייקט, כקופסה שחורה, יוצר הקשרים דיכוטומיים שבאים לידי ביטוי בנסיון ההגדרה צפון-דרום, כמו: נוכח-נעדר, נגיב-פוזיטיב, תנועה-תנוחה, אנרגיה-חומר, אדמה-מים, משקעים-יובש, לוקאלי-אוניברסלי, ארצי-רוחני... מושגים מופשטים שאינם אובייקטים פיזיקליים, הולידו בסופו של דבר יצירות אמנות.

היצירות נוצרו גם הן כדיאלוג בין ניגודים. שני פסלים, דב אורינר ויעקב חפץ, עוסקים בנסיון הגדרה ברמה המושגית ומתרגמים את הרעיון לחומר. שתי אמניות מתחום הצילום, שי זכאי ומריאנה שלוסברג, מייצגות בפעילותן את העדר החומר. את הקפאת הזמן.

בתהליך לוקחים חלק סטודנטים לאמנות ממכללת גליל מערבי, שמנסים, מנקודת מבטם האישית, להגדיר מאגר בצילום.

מאגר צפון -

המאגר, המשחרה, הגדר, הם עזרי מדידה ב"אתר". הצורך להגדיר נובע מתחושת הזרות, באותה מידה מן המוגבלות הקשורה לחשיבה אידיאלוגית כדרך שיפוט.

הרצון לכלול את "רשימת החומרים" כמגדירת המהות מעוגן בקושי להתנתק מן "הסצינה הישראלית".

בשנת 1979 עבדנו, דובליה הלר ואני, על "מפת משקעים", חלום הנהר הגדול הזורם מן הצפון לדרום. בסופו של דבר חתר הפרוייקט להגדרה הרמונית מוסרית, תחושת הפליאה פינתה מקומה לשוויון נפש. פעולת הצפייה ב"מאגר" ראשיתה בתחושת הפליאה.

בגרוטה (Grotte) קיימת "שאיבה" אל החור, פיזית ומטאפורית. "אפילו למוות אנו רוצים לתת משמעות, עומק ומלאות." מקור החיים הוא גם מקור המוות.

"רשימת חומרים" המרכיבה את ה"אתר" כוללת את המאגר שאיננו מגדיר נוח, מעטפת, מיכל ובור. המאגר, כמו המשחרה והגדר, ממחישים שבטוח הארוך אין לאף אחד מהם יכולת להרחיק או להכליל.

בגלל מהותו של הצילום, פשוט ובאנאלי, הוא נבחר כעזר מדידה. ובחינה ראשונית, הצילום מאשר מוקדם את שאלת קיומו של הדבר, הוא נגזר מ"סופה של פעולה".

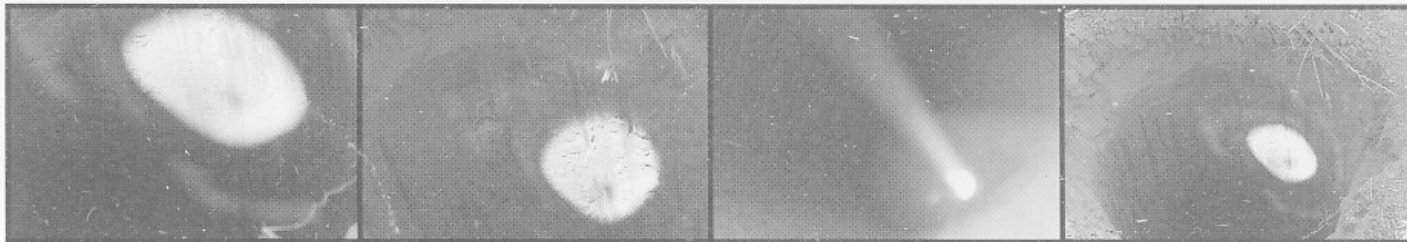
היחס בין המנוחה והתנועה נבחן בכל הפרוייקטים שהזכרנו. ה"מנוחה" תצמצם את הדיון להיבט הבנאלי, המנוחה כ"מהירות הקטנה עד אין סוף". עזר נוסף בבחינת המאגר הוא סרט הוידאו, המציג שינוי מתמיד שאיננו חוזר על עצמו. ניסיון לאחד את הניגודים בהיבט מטאפורי.

קיימת אפשרות לבחון את ה"מאגר" כחלק מן המכלול האידיאולוגי, כמעשה, "אנו חיים בסביבה מוסרית החובטת בנו..." הבחירה נכללת בתהליך כולו, דרך השיפוט המקובלת מפנה מקומה לגישה ספקנית, אירונית המוליכה למצב שבו ההרחקה וההכללה בלתי אפשריים. ה"סדר" בו יוצבו החומרים, יהיה בלתי ניתן להגדרה, "ריבוי של זהויות" שלא כמו ב"מפת משקעים" והמשחרה, לא קיים "סיפור" אחד.

מגוון רחב של טיעונים הסותרים את הנחת ההגמוניה הקודמת יהוו את ה"מאגר".

גבולות, מחיצות, נקודת מבט, ערכים גבוהים ונמוכים, מקור חיים, מקור מוות, מליאות וריקות, הפליאה איננה ראשיתו של התהליך, היא גם נקודת מבט ובאותה מידה עמדה מוסרית.

יעקב חפץ 1998

מאגר דרום -

העבודה העכשווית בשדות קיבוץ בארי היא גם דיאלוג צפון-דרום, על כל שלל המשמעויות: אדמה-מאגר-גבולות מול לבנון ועזה, אך לא פחות דר-שיח מתמשך בינינו בכל הקשור למושגים שאנחנו יוצרים במשותף.

כותבת האוצרת שלי תמיר: "אורינר וזכאי מעבירים את דימוי המוח והצמה דרך מסלול אלכימי שמתחיל בברזל, עובר דרך קרח, ומסתיים בזהב טהור... המסלול האלכימי מסמן את גבולות הלא נודע של הקשר מוח-צמה ומרמז על הגלגול המיסטי-פולחני שקשור עדיין למיסתורין של גוף ונפש, לתעלומות הצמיחה והמחשבה, לקונפליקט בין האורגני למופשט ולכל מה שמסתתר במבוכ הפיתולים של מוח הצמה."

אפשר להגדיר את העבודה הנוכחית כניסיון קליטת אנרגיית השמש על ידי כדור הארץ בתיווכם של שני אמנים ואת כריית הבור והטמנת האלמנטים בתוכו, כדרך לתקשורת עם הדורות הבאים.

שלבי הביצוע בפועל מאזכרים דימוי של שכבות גיאולוגיות: בתחילה, קידוח בור בעומק של 10 מטר, המהווה את מאגר קרן אור השמש. השיכבה הראשונה מורכבת מצילומי פולרואיד חד פעמיים, המתעדים את הבור וסביבתו. בהמשך הורדו לתוך הבור תאים פוטוולטאים מצופים עלי זהב, הקולטים אנרגיה סולרית. פעולת ההורדה נעשתה על ידי שיחורר חוט שזור דמוי צמה, הקשור לדופן הלוח. שי זכאי החזיקה בתוך כף ידה הקמוצה בחוט שהלך ונפרס בין אצבעותיה עד

הגיעו לתחתית הבור. דב אורינר, לעומתה, הוציא בו זמנית חוט דרך הפה כמטאפורה לפיתולי המוח הנובעים מהגולגולת החוצה לכיוון לוע הקידוח.

בשלב אחרון הוחדרה קרן אור שהופקעה ממלאי קרני אור השמש, על ידי מראה עתיקה. קרן האור נתקלה בתאים פוטוולטאים ונבלעה לתוכם למשמרת. לאחר סיום כל השלבים וסתימת הגולל, הונח במקום לוח מתכת שעליו נחרט טקסט המסתיים כך: "... בעוד שנים אחדות תהפוך קרן האור לזהב ועלי זהב לאור." בספר הזהב כתוב: "על ידי הסתכלות השמש ותקפה (עוצמתה) העפר עושה ומגדל את הזהב." (זהר ח"א דף רמ"ט ר"ן).

אינשטיין הוכיח כי חומר ואנרגיה זהים וניתן להפוך אותם זה לזה. מאגר קרן אור שמש ממוקם בדיוק בפתח אזור נחאביר, מערבית לקיבוץ בארי במקום זה, במלחמת העולם השנייה, הוקמו על ידי הבריטים מאות מאגרים לפצצות מחשש לפלישת הגרמנים. צבא רומל הובס ואף פצצה לא הונחה במאגרים. באותה אדמה - מערבית לקיבוץ בארי, מעבר לגבול ברצועת עזה, במחנות פליטים, חופרים התושבים מאות מאגרים למים חיים לשם קיומם.

נקודת האור המשומרת במאגר הניצב בין מאגרי האימה של העבר, לבין מאגרי המים של היום, היא אולי מטאפורה לאפשרויות עתידיות.

דב אורינר ושי זכאי

אוצרות התערוכה
דרורה דקל וזיוה ילין